

26. Семенова В.А. Современные методы исследования чернил в судебно-технической экспертизе документов: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1977.
27. Стрибуль Т.Н. Теоретические основы и методика судебно-почерковедческих идентификационных исследований текстов, выполненных намеренно измененным почерком скорописным способом: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1983.
28. Устьянцева Т.В. Проблемы научной обоснованности экспертного заключения по техническому исследованию документов: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1975.
29. Ципенюк С.Л. Криминалистическое исследование рукописных текстов, выполненных с подражанием печатному шрифту и специальными шрифтами: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 1961.
30. Чепульченко В.А. Применение математических и инструментальных методов в процессе решения технико-криминалистической задачи установления исполнителя машинописного документа: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Казань, 1993.
31. Шнайдер А.А. Назначение и производство технико-криминалистических экспертиз документов, подделанных химическими средствами: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1986.
32. Эйсман А.А. Судебная экспертиза документов при технических способах подделки: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1944.
33. Яблоков Н.П. Техническая экспертиза документов в криминалистике: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 1954.

Надійшла до редакції 03.06.2011

МАЗУР М.Р., аспірант
(Львівський національний
університет ім Івана Франка)

УДК 343.1

ОСНОВНІ ПИТАННЯ ПОРЯДКУ РЕАБІЛІТАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Досліджено проблему реабілітації невинних у кримінальному процесі. Висвітлено основні процедурні питання здійснення реабілітації на практиці, а також наведено шляхи їх вдосконалення.

Ключові слова: кримінальний процес, реабілітація, суд, рішення про реабілітацію.

Исследована проблема реабилитации невинных в уголовном процессе. Освещены основные процедурные вопросы осуществления реабилитации на практике, а также намечены пути их усовершенствования.

Ключевые слова: уголовный процесс, реабилитация, суд, решение о реабилитации.

The article is devoted to the rehabilitation of the innocent in criminal procedure. The author reviews the basic procedural questions of realization of rehabilitation in practice, and also offers the ways to improve it.

Keywords: criminal procedure, rehabilitation, court, decision on rehabilitation.

Кримінальний процес за своїм спрямуванням завжди був, є і буде однією зі сфер, де найбільш гостро стоять питання дотримання прав та законних інтересів людини, забезпечення балансу інтересів конкретної особи та держави. Це зрозуміло кожному, оскільки в рамках цього процесу найчастіше вирішуються доленосні для особи питання: винна вона чи ні.

Мабуть, найгірше, що може трапитись у кримінальному процесі, – це кримінальне переслідування та засудження невинної людини. Держава, завданням якої є захист прав та законних інтересів людини в особі своїх органів, насамперед сама не повинна чинити щодо особи несправедливості, найжорстокішим проявом якої є визнання невинуватого винним у вчиненні злочину. Тому, звичайно, якщо таке сталось, держава, будучи демократичною та правовою, сама повинна «виправити» недолік і тим самим доказати цій особі й суспільству загалом, що задеклароване завдання забезпечити правильне застосування закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності, і жоден невинний не був покараний, є не гаслом, а реальністю.

Сьогодні, як видається, найбільш дієвим способом захисту прав та законних інтересів осіб, які зазнали незаконного і необґрунтованого кримінального переслідування або (та) засудження, є існування механізму їх реабілітації, поновлення всіх їхніх порушених і обмежених прав та інтересів, відшкодування та компенсації завданої шкоди, а також вжиття інших заходів, що у своїй

сукупності будуть підтвердженням відновлення справедливості щодо особи, яка їх зазнала.

Такі відомі ще дореволюційні вчені, як А.Ф. Коні, Н.І. Миролюбов, І.Я. Фойницький та ін. звертали увагу в своїх роботах на значення наслідків необґрунтованого і незаконного кримінального переслідування та засудження для особи. Надалі вивченню інституту реабілітації були присвячені праці знаних радянських науковців: Б.Т. Безлепкіна, Л.В. Бойцової, В.З. Лукашевича, М.І. Пастухова, М.С. Строговича, Т.Т. Таджисва та інших. В Україні проблемам інституту реабілітації приділяли увагу такі дослідники: О.В. Капліна, В.Т. Нор, М.С. Шумило та інші.

Метою даної статті є визначення та аналіз основних процедурних питань, складових процесу реабілітації. Відповідно до поставленої мети зроблена спроба проаналізувати процедурні моменти реабілітації невинних у кримінальному процесі: хто ініціює процес реабілітації, який державний орган повинен її здійснювати і в якому порядку.

Для початку необхідно визначити, що ж слід розуміти під реабілітацією в кримінальному процесі. У більшості тлумачних словників можна знайти таке розуміння цього терміна: 1) поновлення доброго імені, репутації несправедливо заплямованої або безпідставно звинуваченої людини; 2) відновлення в правах людини, стосовно якої скасовано судовий вирок [1, с. 881]. Не вдаючись у детальний аналіз наукових точок зору щодо визначення поняття реабілітації у кримінальному процесі, як видається, найоптимальнішим є таке. Реабілітація у кримінальному процесі – це офіційне визнання необґрунтованості і незаконності кримінального переслідування та (або) засудження особи, що констатується у відповідному реабілітаційному акті з одночасним її наділенням, гарантуванням і забезпеченням з боку держави, в особі відповідних органів, можливості поновлення всіх позбавлених, обмежених, порушених прав та інтересів, а також відшкодування (компенсація) завданої шкоди [2].

Чинний Кримінально-процесуальний кодекс України (далі – КПК України) не містить окремої глави чи статей, які би безпосередньо були присвячені інституту реабілітації. Хоча термін «реабілітація» декілька разів вживається у КПК України (ст. 6, ст. 215, ст. 400-6), проте, використовуючи його, законодавець не роз'яснює змісту останнього, як це зроблено для інших юридичних термінів.

У Проекті Кримінально-процесуального кодексу України (внесений народним депутатом В. Мойсиком та ін. і зареєстрований у Верховній Раді України 13 грудня 2007 р. за № 1233; надалі – Проект КПК України за № 1233) подається визначення реабілітації, її підстави, перелік суб'єктів, які мають на неї право, однак яким чином вона повинна здійснюватись, не вказується.

Але окремі елементи цього інституту існують у нашій державі.

Так, багато сучасних науковців, які займаються дослідженням інституту реабілітації в кримінальному процесі (А.М. Глибіна, О.О. Корнєєв, М.В. Максименко, О.О. Подопригора, Д.В. Татянін та ін.), розробляли порядок її здійснення на основі існуючого порядку відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду в кримінальному процесі. Останній має законодавче закріплення в Україні: він визначений Законом України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» від 01.12.1994 р. № 266/94 ВР (далі – Закон України) та Положенням про застосування Закону України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянину незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду» від 04.03.1996 р. № 6/5, 3, 41 (далі – Положення).

Згідно з п. 6 Положення громадянину, а у разі його смерті – його спадкоємцям відповідний орган (органи досудового розслідування, прокуратура, суд. – *Авт.*) одночасно з повідомленням про закриття справи на стадії досудового розслідування або з копією виправдувального вироку, що набрав законної сили, або постановою (ухвалою) суду (судді) надсилає повідомлення, в якому роз'яснює, куди і протягом якого терміна можна звернутися за відшкодуванням шкоди і поновленням порушених прав.

Пункт 11 цього Положення роз'яснює, що громадянин протягом шести місяців після надіслання йому такого повідомлення може звернутися: 1) при закритті провадження у справі органами дізнання або слідства Міністерства внутрішніх справ, Генеральної прокуратури і Служби безпеки України – до цих органів відповідно; 2) при винесенні виправдувального вироку або закритті справи судом першої інстанції чи в касаційному або наглядовому (відповідає сучасному розумінню апеляційного та касаційного провадження) порядку – до суду, який розг-

лядав справу у першій інстанції.

Далі, в п. 12 передбачається, що в місячний термін з дня звернення громадянина один з органів, перелічених у п. 11 Положення, залежно від того, хто з них здійснював слідчі дії або розглядав справу, витребує від відповідних державних і громадських організацій всі необхідні документи, що мають значення для визначення розміру завданої шкоди, і виносить передбачену в ч. 1 ст. 12 Закону України постанову (ухвалу) про відшкодування шкоди громадянину.

Саме на основі такого порядку звернення в цілому пропонують здійснювати реабілітацію на практиці. Крім того, вищенаведені органи фактично уповноважуються її здійснювати. За такого підходу, вочевидь, увага зосереджується передусім на відшкодуванні шкоди, як матеріальної, так і моральної. Відшкодування матеріальної шкоди повинно відбуватись у непозовному порядку в рамках кримінального процесу шляхом звернення до того органу, який або закрив кримінальну справу за реабілітуючими обставинами, або постановив виправдувальний вирок (йдеться про найпоширеніші випадки, оскільки автор виділяє ще й інші підстави для реабілітації [3]). Тобто останню можуть нараховувати органи досудового розслідування, прокуратура чи суд. Моральна шкода повинна компенсуватись у загальному позовному порядку відповідно до норм цивільного судочинства.

Як видається, таке вирішення проблеми є неприйнятним.

Запропонований підхід викликає чимало застережень, і найважливіше з них – це можливий розгляд питання про реабілітацію органами обвинувачення. Створюється ситуація, коли спочатку відповідні органи здійснюватимуть обвинувачення, а потім всіма можливими засобами намагатимуться забезпечити та реалізувати реабілітацію невинуватої особи. Очевидно, що за таких обставин ані неупередженого ставлення щодо особи, яка має право на реабілітацію, ані об'єктивності в роботі цих органів ми не побачимо. Оскільки кожна підстава реабілітації в будь-якому випадку у відповідних органах сприймається як прогалина, «мінус» у роботі, за що особи, які ведуть процес, будуть відповідати. Також, як слушно зауважує М.Є. Шумило, небажання, страх зустрічатись із колишніми «інквізиторами» забезпечить низький рівень звернень громадян до цих органів [4, с. 102].

Можна розглядати можливість створення певного нового органу, на який би покладалась функція реабілітації громадян. Однак при цьому необхідно реально оцінювати ситуацію: сьогодні, за умов кризи в державі, його створення може відстрочитися на багато років. Зрештою, а чи доцільно це?

Як видається, найоптимальнішим і реальним шляхом вирішення такої проблеми є здійснення реабілітації виключно судом. Це не буде суперечити його діяльності і природі. Погоджуюсь з В.І. Антоновим у тому, що жоден інший орган, окрім суду, не вправі вирішувати питання юридичної відповідальності держави [5, с. 73-75].

Подібної думки дотримується і Т. Левінова, вказуючи, що всі питання відшкодування як матеріальної, так і моральної шкоди в цілях встановлення єдиного порядку і процесуальної економії необхідно виключно до компетенції суду, скасувавши позасудовий порядок [6, с. 40]. Таку ж позицію підтримує Г.З. Клімова [7, с. 102].

Сьогодні саме таким чином вирішене питання реабілітації у Російській Федерації. У зв'язку зі складністю існування на практиці одночасно судового та позасудового порядку вирішення питання про реабілітацію особи і різної юридичної сили прийнятих у них рішень Законом від 01.07.2010 р. № 144-ФЗ було внесено зміни до КПК РФ, які передбачили існування виключно судового порядку реабілітації осіб.

Інше питання, яке б хотілося розглянути, – це питання процесуальної форми реабілітації. Яким же повинен бути порядок її здійснення – кримінально-процесуальний чи якийсь інший?

Російський науковець З.Д. Єнікеев пише: «... у кримінальному процесі вирішується доленосне питання щодо винуватості чи невинуватості людини у вчиненні злочину, щодо застосування чи незастосування кримінального покарання. Тому мають бути дотримані інтереси істини, яка є орієнтиром, дороговказом кримінально-процесуальної діяльності» [8, с. 16]. Якщо держава бере на себе зобов'язання досягнення такої істини у кримінальному процесі, тим самим застосовуючи для її досягнення заходи процесуального примусу, вона й повинна відповідати за дії своїх уповноважених органів за рахунок власної казни. Якщо при провадженні у кримінальній справі робиться помилка, допускається зловживання, то кримінальний процес і має виправити їх власними засобами [9, с. 107].

Погоджуючись з вищенаведеним, не можна не підтримати і таку позицію. Правові нор-

ми щодо реабілітації мають кримінально-процесуальну природу, оскільки беруть свій початок від основ кримінального процесу: офіційної підозри чи обвинувачення у вчиненні злочину. Крім того, відновлення в правах особи, а також відшкодування завданої їй шкоди є фактично похідними завданнями, головним же є виправлення несправедливості у формі слідчої, судової помилки, а це – прерогатива кримінального процесу [9, с. 107]. Для підтвердження цього можемо навести як приклад існування інституту відновлення кримінальної справи за нововиявленими обставинами у кримінальному процесі, який покликаний виправити судову помилку в рішенні суду, яке набрало законної сили, вирішити питання щодо покарання винних осіб.

На підтвердження кримінально-процесуальної природи відносин, які виникають у процесі реабілітації, вказує також таке. По-перше, суб'єктний склад таких правовідносин є типовим для кримінально-процесуальних правовідносин: з одного боку, органи державної влади, а саме: органи досудового розслідування, прокуратура чи суд, з іншого – суб'єкт кримінального процесу зі сторони захисту. По-друге, підстави реабілітації також мають виключно кримінально-процесуальну природу і пов'язують інститут реабілітації з інститутом закриття кримінальної справи та виправдання особи.

Єдина проблема виникає стосовно норм «відновлювально-компенсаційного» характеру. І стосується вона перш за все поняття шкоди і її відшкодування, оскільки ці категорії вважаються суто цивільними. Науковці, які твердять про цивільно-правову природу інституту реабілітації, ототожнюють його з інститутом відшкодування шкоди, завданої особі незаконними діями органів дізнання, досудового слідства, прокуратури і суду. Звичайно, за таких обставин, тобто розглядаючи реабілітацію як відшкодування шкоди, висновок про цивільно-правову природу напрошується сам, однак такий її розгляд буде помилковим.

Інститут реабілітації передбачає відшкодування матеріальної шкоди і компенсацію моральної для окремо визначеної категорії осіб, а також передбачає й інші способи захисту прав та законних інтересів реабілітованих громадян, зокрема: поновлення порушеного права, відновлення можливості безперешкодного користування певними правами та ін., які не характерні для інституту відшкодування шкоди. Крім того, останній поширюється на значно ширше коло осіб і має інше соціальне призначення.

Виходить, що інститут реабілітації для свого ефективного існування залучає у кримінальний процес, так би мовити, деякі норми, які мають цивільно-правовий та інший характер. Мабуть, саме це й викликає обурення і суперечки деяких науковців.

Постає питання: що для нас сьогодні повинно бути важливішим – «чистий» кримінальний процес чи дієвий механізм захисту, яким будуть задоволені люди? Очевидно, що друге.

У Російській Федерації і ще в деяких пострадянських країнах відповідь про правову належність (природу) дав сам законодавець, виділивши у КПК цих держав окремі глави, статті, які присвячені цьому питанню (зокрема, КПК Російської Федерації – Глава 18 (ст. 133-139); КПК Республіки Казахстан – Глава 4 (ст. 39-47)). В Україні сьогодні цього ще не зроблено, однак підстав для сумнівів у кримінально-процесуальній природі реабілітації немає – цим шляхом йдуть науковці та розробники Проекту КПК України, оскільки саме в ньому передбачені норми, присвячені безпосередньо реабілітації.

Для учасників процесу насправді абсолютно байдуже, який характер мають означені норми. Основне для них – знати, що, потрапивши в кримінальному процесі у ситуацію, коли зазнаєш безпідставного кримінального переслідування чи (та) засудження, їх права ефективно захистять. Тому, безсумнівно, для осіб буде краще, коли справа про їх реабілітацію буде розглядатись один раз і в рамках одного процесу – кримінального. Видається, що найкраще визначати розмір відшкодування матеріальної шкоди і компенсації моральної шкоди в одному судовому процесі.

Крім того, в такому «з'єднаному» процесі немає нічого екстраординарного. Він буде сприяти швидкішому захисту прав та законних інтересів особи, котра не буде змушена після одного судового процесу знову «оббивати пороги» суду в пошуках справедливості з тієї самої причини. Це також сприятиме економії її часу та коштів держави.

Дискусії щодо питання правової належності (природи) такого інституту зникнуть тоді, коли реабілітація в Україні набуде безпосереднього законодавчого закріплення, а відшкодування шкоди (як матеріальної, так і моральної) та поновлення інших прав буде відбуватись стосовно визначеної категорії громадян (тих, хто має право на реабілітацію) у рамках одного кри-

мінального процесу одночасно і за однією розробленою процедурою.

Необхідно також дати відповідь на питання: хто ж повинен ініціювати процес реабілітації? Варіантів, як видається, насправді два: або держава як сторона, що завдала шкоди, або сама особа, яка підлягає реабілітації, чи хтось інший, який діє в її інтересах.

Так, М.Є. Шумило вказує, що статус суб'єкта-лідера треба надавати тій стороні, яка завдала шкоди, тобто державі в особі її органів [4, с. 108]. На моє переконання, ініціювати процес має все-таки особа, оскільки кому, як не їй, знати, що вона пережила і яка шкода їй заподіяна. Це має бути її виключне право – визначати час, коли його розпочинати, вона має бути в ньому господарем, а держава як «винна» сторона повинна забезпечити та сприяти особі у реалізації такого права.

Право подати клопотання мають особи, які підлягають реабілітації, їх представники, а також особи – члени сім'ї померлого, які звертаються до суду з метою його реабілітації.

Що ж стосується строків подання таких клопотань, то, можливо, їх взагалі не має бути, і особа повинна звернутись з ним у будь-який зручний для неї час. Проте для якісного поновлення прав особи остання повинна розуміти, що чим швидше вона звернеться із клопотанням, тим ефективнішим буде її захист.

Фактично з моменту подання такого клопотання виникають реабілітаційні правовідносини, які вказують на початок реабілітаційного процесу.

У порядку реабілітації суддя вирішуватиме питання про розмір як матеріальної, так і моральної шкоди; про поновлення прав, зокрема, на користування транспортним засобом, батьківських прав, поновлення на роботі, місці навчання, повернення звань та нагород; про порядок і форму офіційного вибачення за незаконне та необгрунтоване кримінальне переслідування чи (та) засудження; а також про порядок спростування неправдивої інформації у ЗМІ, в разі наявності останньої, та ін.

Останнє питання, яке ми ставили «на порядок денний» у цій статті, стосується рішення суду, яке має прийматись за результатами розгляду справи щодо реабілітації.

Сьогодні дуже часто в науковій літературі можна зустріти твердження, що актами, рішеннями про реабілітацію є постанови про закриття кримінальної справи за реабілітуючими обставинами та виправдувальний вирок [7, с. 64; 9, с. 116; 10, с. 108].

Винесення окремого рішення про реабілітацію деякі науковці вважають недоцільним, оскільки сам виправдувальний вирок і постанови про закриття кримінальної справи вже вказують на невчинення особою злочину, тобто є актами визнання особи такою, що злочин не вчиняла [10, с. 108].

Очевидно, що така думка базується на тому, що реабілітація для них починається і закінчується винесенням чи постановленням певних рішень. Як видається, така позиція є неприйнятною.

Річ у тому, що постанови (ухвали) про закриття кримінальної справи чи виправдувальний вирок не реабілітують особу в прямому розумінні – це рішення, які констатують закінчення провадження щодо особи; певний юридичний факт (невинуватість, непричетність), що дає поштовх до реабілітації особи.

Як відомо, кожний процесуальний документ певною мірою відображає триактність прийняття рішення. Наприклад, вказуються джерела інформації, потім здійснюється відповідний аналіз виявлених обставин і законодавства, а наприкінці робляться висновки, вносяться пропозиції. Як видається, в акті реабілітації обов'язково має бути передбачено таке: рішення, на основі якого виноситься акт, щодо кого виноситься; перелік всіх прав, які повинні бути поновлені, як саме це має здійснюватися; а також вказуватись сума відшкодування шкоди особі та інше. Як бачимо, ні в постанові, ні у вирокі це все передбачити неможливо: за своїм змістом і призначенням це різні процесуальні документи, тому вони не можуть бути реабілітаційними актами. Така ситуація зобов'язує до прийняття окремого нормативно-процесуального документа як додаткової гарантії забезпечення і захисту прав особи.

З огляду на це висловимо переконання в необхідності прийняття окремого судового рішення – постанови про реабілітацію.

Може скластись враження, що за таких обставин здійснюватиметься додаткове навантаження на суд – приймати ще один акт. Проте це не так. Згідно з Законом України суд у відповідних випадках виносить постанову про відшкодування шкоди (йдеться про несповзаний характер звернення для нарахування матеріальної шкоди), а також виносить постанову про

відшкодування моральної шкоди (йдеться вже про позовне провадження). Оскільки порядок реабілітації ще законодавчо не закріплений у КПК України, але випадки, коли особи зазнають незаконного і необґрунтованого кримінального переслідування чи (та) засудження, на жаль, трапляються, то саме існування вищенаведених актів повинне сприяти захисту інтересів цих осіб. Тому, на наше переконання, умовне об'єднання цих актів (рішень) в одне судове рішення не може бути додатковим навантаженням на суддів; швидше навпаки.

Крім того, пропонується прийняття постанови про реабілітацію особи не разом з постановою про відшкодування шкоди (яка відповідно до Закону України є характерною для суду, принаймні теоретично), а замість неї. Із запровадженням такої постанови (про реабілітацію особи) буде досягнуто одночасно дві важливі цілі: на відміну від постанови про відшкодування шкоди, в якій визначається лише її розмір, ця постанова буде вирішувати значно ширше коло питань – починаючи від відшкодування шкоди і до поновлень всіх прав особи, які були порушені, обмежені та ін., а також вона буде єдиним документом для всіх реабілітуючих правовідносин, незалежно від стадії, на якій виникла підстава реабілітації.

Форма такої постанови обов'язково повинна бути законодавчо визначеною і відповідати загальним вимогам, які ставляться до «кінцевих» процесуальних документів у справі.

Список використаної літератури:

1. Новий тлумачний словник української мови. – К., 2001. – Т. 3.
2. Мазур М.Р. Реабілітація в кримінальному процесі: визначення поняття // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 4. – С. 133-136.
3. Мазур М.Р. Підстави реабілітації в судовому провадженні // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2010. – Вип. 51. – С. 428-435.
4. Шумило М.С. Реабілітація в кримінальному процесі України: Монограф. – Х., 2001.
5. Антонов В.И. Институт реабилитации и его уголовно-правовое значение: Дис. ... канд. юрид. наук. – Ижевск, 2001.
6. Левинова Т. Возмещение морального вреда незаконно привлеченным к уголовной ответственности // Российская юстиция. – М., 2000. – № 9. – С. 39-40.
7. Климова Г.З. Реабилитация как правовой институт (Вопросы теории и практики): Дис. ... канд. юрид. наук. – Сочи, 2004.
8. Еникеев З.Д. Проблемы истины в свете принципа состязательности уголовного процесса // Российский юридический журнал. – 2003. – № 3. – С. 14-17.
9. Глыбина А.Н., Якимович Ю.К. Реабилитация и возмещение вреда в порядке реабилитации в уголовном процессе России. – Томск, 2006.
10. Тазиев Д.А. Реабилитация на досудебном производстве по уголовным делам: Дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2005.

Надійшла до редакції 13.04.2011

ТАРАН О.В., кандидат юридичних наук
(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 343.985

ЗБИРАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ НОРМАТИВНО-ТЕХНІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ У РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ ВИМОГ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

Статтю присвячено питанням організації роботи слідчого з нормативно-технічною документацією як джерелом доказів у процесі розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці.

Ключові слова: *нормативно-технічна документація, розслідування злочинів, пов'язаних з порушенням вимог законодавства про охорону праці; слідчий; охорона праці.*

Статья посвящена вопросам организации работы следователя с нормативно-технической документацией как источником доказательств в процессе расследования преступлений, связанных с нарушением требований законодательства об охране труда.

Ключевые слова: *нормативно-техническая документация; расследование преступлений, связанных с нарушением требований законодательства об охране труда; следователь; охрана труда.*

